

EEN BELGISCH KLOOSTERARCHIEF, IN EEN ROTTERDAMSE BROUWERIJ GEVONDEN

door DRS. R. A. D. RENTING

OP 19 november 1958 richtte zich de Algemene Rijksarchivaris in België tot de Gemeentearchivaris van Rotterdam met het verzoek enige tientallen charters, pauselijke bullen enz. van het klooster Baudeloo in het Land van Waes, aan België te willen afstaan. Inderdaad behoren dergelijke archivalia niet tot het archief der gemeente Rotterdam, maar zijn meer op hun plaats in België. Toch kon de Gemeentearchivaris niet ingaan op het verzoek van de Belgische Algemene Rijksarchivaris. Een bevredigende regeling had gevonden kunnen worden, wanneer van Belgische zijde gelijkwaardige stukken aan het Rotterdamse Gemeentearchief in ruil waren aangeboden.

Het gerucht gaat nl. dat in de 16de eeuw oude Rotterdamse kloosterarchieven naar België zijn overgebracht. In het Rotterdams Jaarboekje van 1892 heeft pater A. J. J. Hoogland in een artikel over het Dominicaner-klooster te Rotterdam, medegedeeld dat hem 'voor een tweetal jaren te Gent onderscheidene documenten werden geschonken, die voor de Reformatie in onze Hollandsche kloosterarchieven werden bewaard. Onder de verzameling bevindt zich ook eene oorkonde van het Rotterdamsche klooster van het jaar 1504 en door alle paters van het convent onteekend'. In het voornoemde artikel noemt de schrijver verder het 'Memorie boeckxken van de goederen (der Dominicaner-kloosters) wt Hollandt ende Gelderlant gehaalt, en naar België vervoerd tusschen de jaren 1609 en '13'. Blijkens dit 'Memorie boeckxken' hadden de paters bij hun verdrijving zoveel van de goederen in veiligheid gebracht als ze maar konden. Uit het Rotterdamse klooster werd op 8 augustus 1609 onder meer naar Gent overgebracht 'een kasken mette Renthe brieven van het Convent van Rotterdam metten segel des selve Convents. Dese dingen zijn ontfangen door den eerwerdigen pater Jan Janssen'.

Vermoedelijk is pater Hoogland ca. 1889 in het Gentse Dominicaner-klooster geweest en heeft hij daar een archivalische vondst gedaan. Ook zou hij zo maar stukken hebben medegekregen, maar hij vermeldt niet waar hij deze documenten heeft gelaten.

De hoop was gewettigd dat zich ook thans nog Rotterdamse kloosterarchivalia in België en met name in Gent zouden bevinden. Noch in het Rijksarchief in Gent, noch in het Stadsarchief zijn echter dergelijke stukken bekend. Ook in het klooster der paters Dominicanen te Gent is maar één enkel stuk van het klooster van Rotterdam te vinden, een patentbrief ten gunste van de Dominicanen te Haarlem van het jaar 1403.

De Algemene Rijksarchivaris in Nederland wendde zich op 22 december 1958 eveneens tot de Gemeentearchivaris van Rotterdam met het verzoek de charters van Baudeloo te willen overdragen aan België, in het kader van een ruilovereenkomst inzake archiefbescheiden met België aangegaan. Als ruilmunt zou de Belgische Algemene Rijksarchivaris gaarne een rentebrief beschouwd zien van 1510 betreffende het St. Elisabethgasthuis te Rotterdam.

In het Nederlandsch Archievenblad van 1930 publiceerde de toenmalige Gemeentearchivaris van Rotterdam, dr. E. Wiersum, hoe de Belgische kloosterstukken in het Gemeentearchief verzeild geraakt waren. De directeur van de Brouwerij d'Oranjeboom had hem op zekere dag medegedeeld dat in een der kantoren een ijzeren kist was gevonden met gezegelde onleesbare papieren. Toen de heer Wiersum ter plaatse een onderzoek was komen instellen, had hij bij de eerste greep een pauselijke bul met loden zegel in de hand. Het bleek dat hier een hele collectie perkamenten aanwezig was, welke deel hadden uitgemaakt van het archief der abdij Baudeloo. De kist met inhoud werd gedeponereerd ten Gemeentearchieve en de verzameling werd aldaar geordend door mej. dr. A. C. Kersbergen. Er waren ongeveer 40 charters over de jaren 1203–1712, waaronder niet minder dan 16 pauselijke bullen (1275–1599), 6 vorstelijke en 4 bisschoppelijke oorkonden, 5 oorkonden uitgegaan van Citeaux, 6 van Cambron en 6 van andere conventen; tenslotte nog 10 notariële acten over 1384–1619. Alle stukken hadden een oude nummering. Uit het ontbreken van een aantal nummers bleek dat er ook stukken zoek geraakt waren. Ze verkeerden in een zeer goede staat en waren deels voorzien van behoorlijk gave zegels.

Hoe deze Belgische kloosterstukken in Rotterdam zijn gekomen is niet duidelijk. Op 5 juni 1930 schreef de directeur van de Brouwerij d'Oranjeboom, dr. A. C. van Rossem, aan de Gemeentearchivaris dat het vrijwel zeker gebleken was dat het archief 'lang geleden

door een der Heeren Baartz, als verzamelaar, is gekocht, vermoedelijk zonder eenige bijbedoeling'. Hij was met de familie Baartz in relatie getreden om met haar gezamenlijk te kunnen beslissen wat er moest gebeuren.

De Stadsarchivaris van Antwerpen interesseerde zich voor deze vondst en bood als ruilmateriaal een massa 14de en 15de eeuwse schepenbrieven van 's Hertogenbosch en belangrijke 16de eeuwse stukken van Breda aan. De conservator van het Staatsarchief te Gent maakte er in een schrijven van 10 juli 1930 gewag van 'dat reeds in 1863 eene zekere M. Polack-Daniëls uit Den Haag 6 charters 1254-1507 van Baudeloo aan het Staatsarchief alhier ter aankoop heeft aangeboden'. De acten waren op de zelfde wijze genummerd als de Rotterdamse. Ongetwijfeld waren ze afkomstig uit de zelfde bron. Op het Rijksarchief te Gent waren geen documenten van Rotterdamse kloosters aanwezig, wel van de Heusden- se kloosters Mariëndonck en Mariëncroon, terecht gekomen juist in het Gentse deel van het archief van de abdij Baudeloo. Op een merkwaardige wijze is er blijkbaar in de loop der eeuwen gesold met de kloosterstukken!

Mevrouw Chr. Egbert de Vries-Baartz heeft op 29 juli 1930 de stukken, gevonden in het kistje in de bierbrouwerij, ter beschikking van de Gemeentearchivaris gesteld, daarbij de voorwaarde makende dat 'mochten de andere erfgenamen van mijn vader er zich tegen opponeeren, ik hierop zou moeten terugkomen'. Oppositie van de kant der erfgenamen Baartz is er blijkbaar niet gekomen en op 16 augustus 1931 schreef zij 'dat voor zoover het mij betreft, ik bereid ben dat archief aan het Rotterdamsche gemeentearchief af te staan. Mij lijkt dat ook een prachtoplossing, opdat deze stukken eventueel tegen gewenschte stukken, die in Belgische kloosters zich bevinden, en in Rotterdam's archief thuishooren, zouden kunnen worden ingewisseld'. (Dr. E. Wiersum had deze oplossing in zijn artikel in het Archievenblad gepropageerd.)

In 1958 zijn de onderhandelingen tussen de Algemene Rijksarchivaris en de Gemeentearchivaris van Rotterdam op dood spoor geraakt. De oorzaak daarvan was dat er geen ruiling tot stand kon worden gebracht, welke bevredigend was. Op 14 november 1961 heeft de Algemene Rijksarchivaris deze zaak opnieuw aangesneden omdat 'de aanwezigheid in het Rotterdamse Gemeentearchief van

archivalia uit het archief van het Belgische klooster Baudeloo door mijn Belgische ambtgenoot Prof. Dr. Et. Sabbe beschouwd wordt als een minder prettige noot in de betrekkingen tussen het Belgische en het Nederlandse archiefwezen'. Aangezien van Belgische zijde bij herhaling was verzekerd dat er in de officiële Belgische archiefbewaarplaatsen geen stukken over vroegere Rotterdamse kloosters waren te vinden, stelde de Algemene Rijksarchivaris voor een ruil tot stand te brengen, waarbij Rotterdamse archivalia uit het Algemeen Rijksarchief aan het Gemeentearchief van Rotterdam zouden worden afgestaan tegen beschikbaarstelling van de Belgische kloosterstukken. Tot die Rotterdamse stukken behoorden een privilegeboek van Rotterdam en keurboek van Schieland (1340-1522), aangelegd door Hugo Willemsz van Reymerzwael in 1462, en een keur- en ordonnantieboek van Hillegersberg en Rotteban, deels in het handschrift van de secretaris Adriaen Have-laer (1619-1651). Ook was de Algemene Rijksarchivaris bereid in bewaring te geven het archief van de heerlijkheid Charlois en de familie Barendregt benevens een civiele rol van de schepenbank van Rotterdam (1686-1696). Het College van Burgemeester en Wethouders van Rotterdam keurde een in deze zin voorgestelde transactie goed. Op 26 januari 1962 had de ruil van stukken plaats en verdwenen de pauselijke bullen en andere Belgische kloosterstukken voorgoed uit Rotterdam.

De stukken van Baudeloo zijn geïnventariseerd door mej. dr. A. C. Kersbergen. De inventaris is gedrukt in het Jaarboek 1931 van de Oudheidkundige Kring 'De Vier Ambachten'. In de historische inleiding wordt medegedeeld dat het klooster rond 1200 gesticht is in het land van Waes; omstreeks 1577 is het klooster verwoest door de aanhangers van de nieuwe leer. Na 1603 werd te Gent een nieuw klooster gesticht en sedertdien bleef het te Gent gevestigd.